

ԼԻԼՅԱ ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ

ՕՏԱՐ ԼԵԶՈՒՆԵՐԻ ԴԱՍԱՎԱՆԴՄԱՆ ՉՈՐՍ ՆՈՐԱՐԱՐԱԿԱՆ ՄՈՏԵՑՈՒՄՆԵՐ

Օտար լեզուների դասավանդման մեթոդները պարբերաբար փոփոխվում են՝ հարմարվելով ժամանակի պահանջներին: Այսօր այդ պահանջներն ուղղակիորեն կապված են թվային տեխնոլոգիաների լայն կիրառման հետ, ուստի դասավանդման գործընթացում դրանց ներգրավումն անխուսափելի է:

Սույն հոդվածը նվիրված է օտար լեզուների դասավանդման չորս նորարարական մոտեցումների, որոնք հիմնված են թվային տեխնոլոգիաների օգտագործման վրա՝ լեզուների հիբրիդային ուսուցում (formation hybride), հեռահամագործակցություն (télécollaboration), սոցիալական տեղեկատվական ցանցի (web social) օգտագործում և փոխըմբռնման (intercompréhension) վրա հիմնված ուսուցում:

Լեզուների հիբրիդային ուսուցումը սկսել է տարածվել անցյալ դարի

90-ականների վերջից: Այն իրականացվում է համացանցի համապատասխան հարթակներում, համատեղելով դասավանդման հեռահար և առկա ձևերը՝ կարող է ընթանալինչպես համաժամանակյա (բուհական հարթակներ, ֆորումներ), այնպես էլ՝ անհամաժամանակյա (Skype, Google Hangouts) եղանակներով:

Որո՞նք են հիբրիդային ուսուցման առանձնահատկությունները: Նախ՝ այն հնարավորություն է ընձեռում դասավանդողին՝ դուրս գալու զուտ տեղեկատվություն փոխանցողի դերից և կիրառելու ակտիվ մանկավարժական մոտեցումներ (խնդիրների համատեղ լուծում, համագործակցության միջոցով նյութի յուրացում և այլն): Օտար լեզուների ուսուցման հիբրիդային եղանակը կարևորում է փոխազդեցությունը. թվային տեխնոլոգիաների զարգացման շնորհիվ այսօր դա իրականություն է դարձել աշխարհագրական տարբեր կետերում գտնվող անձանց միջև, ինչն էլ հաջողությամբ կիրառվում է հեռահար ուսուցման մեջ: Ժամանակի կառավարման տեսանկյունից ճկուն է՝ թույլ է

տալիս համատեղել աշխատանքը ուսման հետ: Այն նաև խնայողական է. ուսումնական նյութը միաժամանակ հասանելի է շատերին, լուծվում է լսարանային ծանրաբեռնվածության հարցը: Այդուհանդերձ պետք է հաշվի առնել, որ այս եղանակը ենթադրում է դասավանդող և տեխնիկական մասն ապահովող անձնակազմի զգալի աշխատանքային ծանրաբեռնվածություն:

Հիբրիդային ուսուցումը համատեղում է առկա և հեռահար դասավանդման եղանակների լավագույն տարրերը: **Առկա ուսուցումը** մեծապես նպաստում է սովորողի սոցիալ-հուզական կողմերի զարգացմանը. նրա վրա ազդեցությունն անմիջական է, ինչը հնարավորություն է տալիս ոգևորելու, նպաստելու ինքնավստահության բարձրացմանը՝ թույլ տալով սահմանել նպատակներ և աշխատել դրանց հասնելու ուղղությամբ: Առկա ուսուցումն ապահովում է դասընթացի ռիթմիկությունը, պայմաններ է ստեղծում տարբեր մասնակիցների հետ բանավոր հաղորդակցման համար: **Հեռահար ուսուցումը** վերացնում է տարածա-ժամանակային սահմանափակումները, անհամաժամանակյա բնույթ ունի, այսինքն՝ սովորողին ավելի շատ մտորելու, նյութը վերանայելու և վերարտադրելու ժամանակ է ընձեռում: Այս դեպքում նույնպես առաջարկվում է աշխատանքային որոշակի ռիթմ՝ ուսումնական պլան և օրացույց, որտեղ ներկայացված են փուլերը, ժամկետները, առաջադրանքները, անհատական կամ խմբային աշխատանքները: Տարանջատվում են պարտադիր և լրացուցիչ ուսումնական նյութերը՝ սովորողին տալով հնարավորություն՝ ցանկության դեպքում էլ ավելի ընդլայնելու իր գիտելիքները: Սա նաև հնարավորություն է՝ հեռահար եղանակով նախապատրաստվելու լսարանում կատարելիք առաջադրանքներին:

Հիբրիդային ուսուցման առկա և հեռահար եղանակները փոխլրացնում են միմյանց, և ուսումնական գործընթացում կարևոր է իմանալ՝ ինչպես համատեղել դրանք,

ընտրություն կատարել հեռահար և առկա եղանակներով մատուցվող նյութերի միջև: Չկա լավ կամ վատ լուծում, չկա բոլոր դեպքերի համար կիրառելի մի ընդհանուր «բաղադրատոմս»: Ընտրությունը կախված է մեր առջև դրված նպատակներից, սովորողներից, համատեքստից: Հնարավոր է նույնիսկ հիբրիդային ուսուցման այս երկու եղանակները հաջորդաբար կիրառել լեզվական ցանկացած մտություն զարգացնելիս (ընթերցանություն, գրավոր խոսք, ունկնդրում, բանավոր խոսք): Այսպես, ունկնդրման հմտությունը կարելի է զարգացնել նախ առկա ուսուցմամբ՝ կենտրոնանալով մեթոդական կողմի վրա, առաջարկելով զույգերով աշխատանք, այնուհետև կարելի է շարունակել հեռահար եղանակով՝ առաջարկելով զանազան առաջադրանքներ:

Հեռահամագործակցություն օտար լեզվի ուսուցման մեջ ենթադրում է համագործակցություն աշխարհի տարբեր ծայրերում գտնվող սովորողների միջև: Գաղափարը պատկանում է Կալիֆոռնիայի համալսարանի պրոֆեսոր, կիրառական լեզվաբան Մարկ Վարշաուերին: Իսկ հեռահամագործակցության առաջին սահմանումը տվել է Ջուլյա Բելզը՝ կարևորելով հեռահամագործակցության լեզվական և միջմշակութային նպատակները, նրա սահմանակարգումը (institutionnalisation), նաև՝ դասավանդողի ուղղորդող դերը (Belz, J. A., 2003:68):

Հեռահամագործակցությունը կարող է իրականացվել մեկ և ավելի լեզուներով, համաժամանակյա (տեսալսողական կոնֆերանսներ) և անհամաժամանակյա (էլեկտրոնային նամակներ, ֆորում) եղանակներով: Դասավանդողի դերն առանցքային է. նա փնտրում է գործընկերներ, կազմում պլան, ուղղորդում սովորողներին: Որքան էլ մանրակրկիտ պլանավորվի ծրագիրը, պետք է հաշվի առնել մի շարք հնարավոր խոչընդոտներ՝ ժամային գոտիների տարբերությունը, չնախատեսված ընդհատումները, օրինակ՝ արձակուրդը, տեխնիկական խնդիրները: Սրանց առկայության դեպքում համագործակցությունը կարող է նախատեսվածից երկար տևել:

Հեռահամագործակցության ոլորտում կիրառված ամենաառաջին և հայտնի երկու ծրագրերն են *Tandem*-ը և *Cultura*-ն: **Tan-**

dem-ի ակունքները շատ հին են: Նախքան ուսուցման տեխնոլոգիաների ի հայտ գալը այս ծրագրի նախատիպը կիրառվում էր հետևյալ կերպ. միմյանց լեզուներն առկա եղանակով ուսումնասիրող երկու անձինք աշխատում էին համատեղ՝ աջակցելով միմյանց: Հետագայում սկսեցին օգտագործել հեռախոսը, նամակները, տեսաերիզների փոխանակումը փոստով, իսկ այժմ արդեն՝ հեռահաղորդակցումը: Այդուհանդերձ հասկանալի չէր, թե որքանով կարող էր արդյունավետ լինել նման աշխատանքը, և արդյո՞ք մասնակիցները միշտ կարող էին հստակ պատասխան տալ ծագող հարցերին: Թերևս սա է պատճառը, որ այսօր շատ հաստատություններում ուսանողներին առաջարկում են այս մեթոդը կիրառել ավանդական դասերին զուգահեռ:

Ինչ վերաբերում է *Cultura*-ին, այն սահմանակարգված է, լիովին ներգրավված լեզվի դասընթացներում: Ծրագիրը ծնունդ է առել 1997 թ. ֆրանս-ամերիկյան փոխանակման արդյունքում: *Cultura*-ն շեշտը դնում է հաղորդակցման միջմշակութային կողմի վրա, նախատեսված է առավել հեշտացնելու փոխըմբռնումը, նվազեցնելու միջմշակութային թյուրըմբռնման դեպքերը: Ծրագրի մասնակիցներից յուրաքանչյուրն արտահայտվում է իր մայրենի լեզվով: Առաջարկվում է հստակ ուղղորդվող ծրագիր՝ սովորողներն ուսումնասիրում են որոշ բառերի նշանակություններ, այնուհետև՝ փորձումավարտել կիսատ նախադասությունները և, ի վերջո, արձագանքել ներկայացված իրավիճակին: Վերջում երկու կողմերի պատասխանները հրապարակվում են առցանց, և ֆորումում մասնակիցների միջև սկսվում է քննարկում:

Մեկ այլ հարթակ՝ *E-twinning*-ը, նախատեսված է կրտսեր և միջին դպրոցական տարիքի համար, իսկ բուհերում առաջարկվում է *Uni-collaboration* հարթակը:

Հեռահաղորդակցման ծրագրերը խիստ բազմազան են՝ կախված նպատակներից, ուսումնասիրվող լեզուներից, փոխանակումների տևողությունից, ուսումնական հաստատության ծրագրերի մեջ հեռահաղորդակցման ընդգրկումից և այլն: Սակայն մի բան ընդհանուր է բոլորի համար՝ փոխանակումների նպատակը լեզվական և/կամ միջմշա-

կութային հմտությունների զարգացումն է: Հեռահաղորդակցումը կարող է միաժամանակ ուղղորդված լինել սովորողների կողմից թվային տեխնոլոգիաներ օգտագործելու հմտությունների, որոշ դեպքերում՝ նաև մասնագիտական կարողությունների զարգացմանը: Օրինակ՝ մի երկրում կրթության ոլորտում աշխատել պատրաստվող մագիստրոսները կարող են համագործակցել իրենց լեզուն ուսումնասիրող օտարերկրյա ուսանողների հետ՝ առաջադրանքներ պատրաստելով վերջիններիս համար և ստուգելով դրանք:

Սոցիալական ցանցերը նույնպես ընդգրկվում են լեզուների դասավանդման գործընթացում՝ ընձեռելով մասնակցության ամենատարբեր հնարավորություններ՝ մեկնաբանություններ ֆորումներում, մտքերի համաժամանակյա փոխանակում չաթի միջոցով, համատեղ նյութերի մշակում (օրինակ՝ Wikipedia), սեփական աշխատանքների տարածում: Մասնակցության վերոհիշյալ ձևերը քաջալերում են համագործակցությունը, խմբային աշխատանքները, ակտիվ մասնակցությունը մտքերի փոխանակմանը, թույլ տալիս դուրս գալ լսարանի պատերից և առնչվել իրական իրավիճակների հետ: Ինչ որ առումով սահմանափակվում է դասավանդողի՝ իբրև գիտելիք փոխանցողի դերը, սակայն նա շարունակում է իրականացնել ուղղորդող դեր: Շեշտը առավելապես դրվում է ինքնակրթության, սովորող-գիտելիք փոխհարաբերության վրա:

Սոցիալական ցանցերն ուսումնական գործընթացում օգտագործելիս պետք է հաշվի առնել, որ այս կամ համայնքում ներգրավվելու, քննարկումներին մասնակցելու համար ժամանակ է պահանջվում: Յուրաքանչյուր հարթակում գործում են որոշակի կանոններ (դիմելաձև, ուղղագրություն, ոճ...), որոնց պետք է հետևել: Երբեմն հարկ է լինում հաշվի նստելուսովորողի՝ իր աշխատանքը հրապարակելու ցանկության հետ:

Փոխըմբռնումն առկա է ցանկացած հաղորդակցման ժամանակ, և խոսակիցները դրան կարող են հասնել ամենատարբեր միջոցներով՝ հիմնվելով որոշակի փորձառության, լեզվական գիտելիքների, լեզուների միջև նմանության, նաև՝ ժեստերի, միմիկայի վրա: Հաճախ գրուցակիցները շատ

լավ հասկանում են միմյանց անգամ այն դեպքում, երբ նրանցից յուրաքանչյուրն իր մայրենի լեզվով է հաղորդակցվում (օրինակ՝ միևնույն լեզվաընտանիքին պատկանող լեզուներով շփումը): Նկատենք, որ հաղորդակցությունը կարող է ընթանալ ոչ թե երկու (bilingue), այլ նույնիսկ մի քանի լեզուներով (plurilingue), և հաղորդակցման ընթացքում խոսակիցները կարող են անցում կատարել մի լեզվից մյուսը:

Անցյալ դարի 90-ականներին սկսվեց մի շարք ծրագրերի (*Eurom4, Eurom5, Galatea* և այլն) մշակման գործընթացը, որոնց նպատակը միաժամանակ մի քանի օտար լեզուների արդյունավետ յուրացմանն օժանդակելն էր: Բոլոր այդ ծրագրերում առաջնությունը տրվում է ընկալման առաջադրանքներին, հաշվի են առնվում սովորողի նախնական գիտելիքները, կիրառած ռազմավարական միջոցները, նաև՝ կարևոր տեղ է տրվում լեզուների ազգակցությանը: Այսօր առկա ծրագրերի գերակշիռ մասը նախատեսված է ռոմանական լեզուների համար, գործում են նաև գերմանական, սլավոնական լեզուների հարթակներ, ծրագրեր են մշակվում ասիական, ամերիկյան-հնդկացիական լեզուների, արաբական բարբառների համար:

Eurom5 ծրագիրն ուղղված է միաժամանակ 5 ռոմանական լեզուներով՝ իսպաներեն, իտալերեն, ֆրանսերեն, կատալաներեն, պորտուգալերեն ընթերցելու հմտությունների զարգացմանը: Ծրագրով աշխատելու համար բավարար է դրանցից միայն մեկին տիրապետելը: Մեկ դասի տևողությունն է 2 ժամ, որի ընթացքում լեզվակիրը հաջորդաբար աշխատում է 4 լեզուներով նյութերի հետ (յուրաքանչյուրի լեզվի համար նախատեսվում է կես ժամ): Առկա են 20 տեքստեր:

EuroCom ծրագիրը շրջանառության մեջ է դրվել Գերմանիայում 1998 թ.: Այն ընդգրկում է երեք լեզվաընտանիք՝ *EuroComGerm, EuroComSla, EuroComRom*:

Չափազանց հետաքրքիր է 8-13 տարեկանների համար նախատեսված *Itinéraire romane* ծրագիրը: Այն խաղային բնույթ ունի, բաղկացած է 6 բաժիններից և ծավալվում է մեկ պատմության շուրջ: Առկա է 6 լեզուներով՝ կատալաներեն, իսպաներեն, ֆրանսերեն, իտալերեն, պորտուգալերեն և ռումիներեն: Միաժամանակ զարգացվում են բանավոր և

գրավոր լեզվական հմտությունները:

2000–ականներից սկսած մշակվում են ծրագրեր, որոնք օգնում են զարգացնելու փոխըմբռնումը հաղորդակցության ընթացքում, քանի որ կարևոր է նաև սովորողներին նախապատրաստել երկխոսության: Դրանցից են *Galanet*-ը, որն այսօր վերակառուցվում է *Mirradi* ծրագրի շրջանակներում, *Galapro*-ն և այլն: Ծրագրերի մասնակիցներն առաջադրանքներ են կատարում, շատ նյութեր ընթերցում, հաղորդակցվում տարբեր լեզուներով: Միաժամանակ նրանք սովորում են դիմացինին հասկանալի կերպով արտահայտել իրենց մտքերը, ճշտել՝ որքանով է դա հաջողվում:

Վերոնշյալ ծրագրերով աշխատանքը զուգորդվում է առկա հանդիպումների հետ, այսինքն՝ կազմակերպվում է հիբրիդային ուսուցում: Սովորողները դասավանդողի հետ ամփոփում են աշխատանքը, պլանավորում հետագա քայլերը, լուծում գտնում ծագած խնդիրների համար: Ի դեպ, *Galapro* ծրագրերը նախատեսված է հենց դասավանդողների համար և նախապատրաստում է նրանց

փոխըմբռնման դիդակտիկայի ոլորտում աշխատելուն:

Ուսումնական գործընթացն անխուսափելիորեն կրում է հասարակության մեջ տեղի ունեցող փոփոխությունների ազդեցությունը, քանզի նրա վերջնարդյունքը պետք է համապատասխանի այդ նույն հասարակության պահանջներին: Անշուշտ, ցանկացած նորարարություն հանդիպում է որոշակի դիմադրության, անցնում փորձաշրջան՝ ժամանակի ընթացքում հաստատելով կամ ժխտելով իր արդյունավետության փաստը: Թվային տեխնոլոգիաների մուտքը կրթության ոլորտ անխուսափելի է: Ուստի կարևոր է կարողանալ մշակել դասավանդման նոր եղանակներ՝ օգտագործելով նրանց հզոր ներուժը: Թվային տեխնոլոգիաների կիրառումը էապես փոխում է լեզուների ուսուցման մասին մեր պատկերացումները՝ հնարավորություն ընձեռնելով լեզվի ուսումնասիրման և յուրացման համար ստեղծելու իրական միջավայր, ապահովելու անմիջական և շարունակական շփումը լեզվակիրների հետ:

lilyavardanyan@ysu.am

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Belz, J. A. (2003, dir.) Linguistic perspectives on the development of intercultural competence in telecollaboration, *Language Learning & Technology*, vol.7, num.2, Telecollaboration. <http://llt.msu.edu>
2. Capucho, F. (2012). L'intercompréhension _ un nouvel atout dans le monde professionnel. In C. Degache & S. Garbarino, S. (Ed.) (2012). Actes du colloque IC2012. Intercompréhension : compétences plurielles, corpus, intégration. Université Stendhal Grenoble 3 (France), 21–22–23 juin 2012. <http://ic2012.u-grenoble3.fr/OpenConf/papers/67.pdf>
3. Carrasco Perea, E. (Ed.) (2010). Intercompréhension (s): repères, interrogations et perspectives. *Synergies Europe N°5, Revue du GERFLINT*. <http://ressources-cla.univ-fcomte.fr/gerflint/Europe5/europe5.html>
4. Degache, C. (Ed.) (2003). Intercompréhension en langues romanes. Du développement des compétences de compréhension à la sollicitation d'interactions plurilingues, de Galatea à Galanet, *Lidil* n°28, décembre 2003, Grenoble: Lidilem, <http://lidil.revues.org/sommaire1513.html>
5. Dejean-Thircuir, C., Nissen, E. (2013). Évolutions technologiques, évolutions didactiques. *Le Français dans le monde, Recherches et applications*. « Mutations technologiques, nouvelles pratiques sociales et didactique des langues », (54), 28–40. En ligne : http://hal.archivesouvertes.fr/docs/00/97/80/35/PDF/Dejean-Nissen_2013_vdef.pdf
6. Deschryver N., Charlier B. (2012). Dispositifs hybrides, nouvelle perspective pour une pédagogie renouvelée de l'enseignement supérieur. Rapport final Hy-Sup. <http://spiralconnect.univ-lyon1.fr/spiral-files/download?mode=inline&data=1757974>
7. Nissen, E. (2007). Quelles aides les formations hybrides en langues proposent-elles à l'apprenant pour favoriser son autonomie ? *Apprentissage des langues et systèmes d'information et de communication (Alsic)*, 10(1), 129–144. <http://alsic.revues.org/index617.html>
8. Quintin, J.-J., Masperi, M. (2006). Analyse d'une formation plurilingue à distance : actions et interactions. *ALSIC*, volume 9, <http://alsic.revues.org/index154.html>

9. Sarah Guth, Francesca Helm and Robert O'Dowd with the INTENT project team, University Language Classes Collaborating Online A Report on the Integration of Telecollaborative Networks in European Universities, http://www.ucml.ac.uk/sites/default/files/pages/162/Telecollaboration_report_Final_0.pdf
10. Soubrié T. (2008). La difficile articulation du présentiel et de la distance dans le cadre d'un cours hybride en master, *Alsic*, vol. 11, n°2, 105–127. <http://alsic.revues.org/385>

INNOVATIVE APPROACHES IN FOREIGN LANGUAGE LEARNING

L. VARDANYAN

This article focuses on four innovative approaches in foreign language teaching involving digital technologies: hybride learning, telecollaboration, social networking and intercomprehension. The particularities of these approaches are presented, examples are analyzed.

ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ В ПРЕПОДАВАНИИ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ

Л. ВАРДАНЯН

Статья посвящена четырем инновационным подходам в обучении иностранных языков, основанные на цифровых технологиях: гибридное обучение, телесотрудничество, социальные сети и взаимопонимание. Представлены особенности подходов, анализируются примеры.